

Fikret AHMETBAŠIĆ

Iza Sokola, Prijeko Brdo

(Etnološke skice)

Prijeko Brdo zahvata površinu od deset kvadratnih kilometara u sjevernom dijelu opštine Gračanica na nadmorskoj visini od 250 - 500 metara. Prema popisu stanovništva iz 1991. Godine imalo je 670 stanovnika isključivo bošnjačke nacionalnosti. Udaljeno je od Gračanice 21 kilometar.

U Prijeko Brdo dolazi se putem od Doborovaca, preko Džakila i Trnovaca, dolinom Četovilske rijeke. Od Doborovaca do Džakula vodi asfaltni put, a odatle dobar makadam u dužini od pet kilometara. Mahale su razbacane i odvojene jedne od drugih, ali su povezane dobrim makadamskim putevima. Kuće po mahalama grade se "ugustu", ali čitavo selo ima karakteristike naselja razabacanog tipa.

Prijeko Brdo danas je, po broju stanovnika jedna od manjih, ali i najudaljenijih mjesnih zajednica na području opštine Gračanica. Iz sastava mjesne zajednice Soko izdvojilo se 1974/75. godine, od kada se razvija kao posebna mjesna zajednica. Selo ima četvororazrednu osnovnu školu od 1955. godine, koja je u sastavu osmogodišnje škole u Džakulama. Sadašnja školska zgrada izgrađena je 1967. godine nakon požara na prvoj školskoj zgradi. Prve savremene trgovine otvorene su 1978. i 1979. godine, zatim poljoprivredna apoteka, ambulanta, dom kulture i džamija. Brojni pečalbari iz Prijekog Brda razvedoše telefonsku mrežu i povezaše svoje selo sa svijetom. U međuvremenu stigli su i autobusi i stalna veza sa Gračanicom, a električna struja je kao i u ostala sela ovog područja stigla još davnih pedesetih godina.

Sve što je urađeno u selu djelo je vrijednih ruku ovdašnjih ljudi, posebno onih koji su dugo godina radili po Hrvatskoj i Sloveniji jer zaposlenje na području opštine nije imao ni jedan Prijekovljanin sve do najnovijeg doba.

Ime, starost i tip naselja

Prijeko Brdo spada u kategoriju mlađih naselja gračaničke opštine. Sve do drugog svjetskog rata i u administrativnom pogledu pripadalo je Sokolu kao jedna od njegovih mahala. Kao samostalno naselje nalazimo ga u popisu tek 1948. Godine kada je imalo 200 stanovnika i 50 kuća.

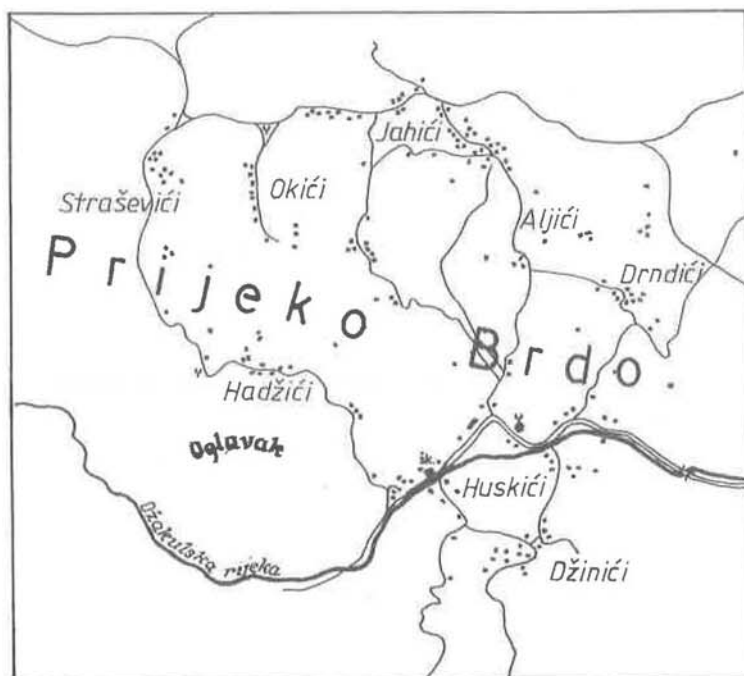
Prije nego što su se trajno nastanili na ovim prostorima, preci današnjih Prijekovljana koji su živjeli u Sokolu dolazili su da obrađuju svoje posjede na području današnjeg Prijekog Brda, pa kad bi ih neko pitao kuda će, odgovarali su - "preko brda". Kako su ti posjedi bili dosta udaljeni od njihovih kuća, prvo su se na njima privremeno zadržavali (u vrijeme sezone poljskih radova), da bi se kasnije i trajno nastanili "preko brda" i formirali mahalau pod tim nazivom.

Prema kazivanju Nurije (Omera) Jahića, njegova nena Hata, koja je 1985. doživjela devedesetu, prisjećala se da je kao mlada divedena u Prijeko Brdo kada je ta mahala imla svega tri kuće. Iz toga je ovaj kazivač zaključio da je Prijeko Brdo staro oko 220 godina.

Porijeklo i razmještaj današnjeg stanovništva po mahalama

Selo Prijeko Brdo danas ima sedam mahala. To su: Džinići, Drndići, Straše, Jahići, Okići, Rijeka i Hadžići.

Prema pomenutom kazivaču, postoji pretpostavka da su teren mahale Džinića nekada naseljavali džinovci (šejtani), zbog čega su ga ljudi dugo

izbjegavali, bojeći se na tom mjestu graditi kuće. Kasnije, kada su savladali strah, počeli se doseljavati i graditi kuće, toj su mahali dali ime Džinići. I danas u njoj uglavnom žive Džinići, a ima i Muharemovića. Salih Muharemović dugo godina bio je imam u Prijekom Brdu, a tu je bio i oženjen..

Postoji priča da su **Drndići** dobili ime po nekom veoma bogatom čovjeku koji je bio glavni u selu i njime drmao (upravljao) po vlastitoj volji. Zna se, ipak, da su Drndići, koji dominiraju tom mahalom doselili iz Trnovaca, gdje više ne postoji ni jedna porodica sa tim prezimenom.

Na teritoriju današnjih **Straša** prvi su se doselili neki Salih i Redžo. Bili su mnogo udaljeniji od ostalih mahala i, kako priča kaže, po prirodi strašljivi ljudi, pa po njima čitava mahala dobi naziv Straševići, u kojoj i nema drugih familija osim Straševića.

Mahala **Jahići** najveća je u Prijekom Brdu. Pričaju da su se doselili iz okoline Sarajeva. Sa sobom su doveli konje za trke i bili su vrsni jahaći, pa ih narod i prozva Jahićima. Prije će biti da su prezime dobili po nekom pretku koji se zvao Jahija.

Mahala **Okići** leži visoko iznad toka Četoviljske rijeke. Prema priči pomenutog kazivača Jahića, stanovnici te mahale uvijek su bili u poziciji da prvi primijete nekoga ili nešto u daljini što se približavali selu, pa ih komšije prozvaše Okićima. O porijeklu Okića nije se održala tradicija, a i ova priča ne djeluje uvjerljivo.

Idući od Trnovaca prema Prijekom Brdu, prvo ćemo ući u mahal **Rijeka**, koja se proteže duž toka Četoviljske rijeke. Do unazad dvadesetak godina ovdje nije bilo ni jedne kuće. Ljudi su se tek u novije vrijeme počeli spuštati s brda, iz okolnih mahala i naseljavati plodne li-

vade pored rijeke. Tako nastade posve nova mahala koju nazvaše Rijeka. U njoj dana sžive mnoge familije kao što su: Bešići, Jahići, Drndići, Taletovići, Džinići, Huskići, Gadžići... Bešići vode porijeklo iz Džakula, gdje je sa smrću Mustafe Bešića ova porodica potpuno izumrla.

Mahala **Hadžići** je takođe novijeg datuma. Njen osnivač je Ibro Umić, koji je ovdje doselio iz Sokola i otkupio prezime Hadžić, pa se tako danas zove čitava mahala od desetak kuća.

Vodosnabdijevanje

Konfiguracija terena u Prijekom Brdu veoma je nepovoljna, pa je i sabdijevanje pitkom vodom otežano. Prvi vodovod Prijekovljani su doveli 1973. godine sa udaljenosti od 9 kilometara sa područja Sijedog krša. Taj vodovod, međutim, nije mogao dugo podmirivati potrebe svih domaćinstava Prijekog Brda, pa mještani kaptiraše izvorište Slane bare, udaljeno četiri kilometra i tako izgradiše još jedan vodovod., odakle se napaja centralna mahala Rijeka. Mahala Džinići ima poseban vodovod iz Cikota.

Postoji još nekoliko vodovoda sa obližnjih izvora slabijeg kapaciteta, a mnoga domaćinstva uz vodovod imaju i vlastite bunare iz kojih se snabdijevaju vodom.

Privređivanje

Glavno zanimanje stanovništva i u ovom selu oduvijek je bila pljoprivreda. Neki su se pomalo bavili i seoskim zanatima. Kovačku radnju imao je Nail Jahić (na mjestu gdje se danas nalazi kuća Edisa Jahića), koji je bio i majstor za gradnju kuća. Radio je savremenije kuće, a znao je praviti šakatore (plafone) i šišeta. Pored Nila Jahića, gradnjom kuća bavili su se još Ibro Huskić i Himzo Jahić. Pravili su kuće šeperuše kojih ima i danas.

Majstor za izradu drvenih zaprežnih kola i jarmova bio je Jahić H. Omer. Torkulje, blanje kao i zemljane furune sa lončićima najblje je pravio Ahmet Jahić, kao i pomenuti kazivač Omer N. Jahić Furune u pušnicama (sušarama) pravio je Nail Džinić. Prvu trgovinu (dućan) u Prijekom Brdu otvorio je Salih Serhatlić u kući Sabita Jahića koja se nalazila na mjestu gdje je danas kuća Juse Huskića.

O nekim nazivima njiva i oranju

Najčešći nazivi njiva u Prijekom Brdu su: Duge njive, Pivnice, Krčevine, Oglavci, Doline, Krševlja, Dolovi, Vinogradi...

Na mjestu na kojem se nalaze njive Pivnice predanje kaže da se nalazio neki ugostiteljski objekat, a to se povezuje sa uzgajanjem grožđa i pravljenjem vina koje se tu, valjda, pilo. U blizini su i njive Vinogradi na kojima se uzgajala vinova loza. Na njivama koje se zovu Oglavci nekada je bilo veliko ispasište konja. Tu se nalazilo i jedno granato drvo na kojem su ljudi, po dolasku s konjima, ostavljali konjske oglavare bez bojazni da će ih neko skinuti s drveta i odnijeti. Po ogglavarima te njive i dobiše ime Oglavci. Krševlja su, po priči kazivača, dobila ime po tome što su se tu navodno dogodila nekakva kršenja, gdje se nešto skršilo, najvjerojatnije drveće ili kamenje. Ostali nazivi njiva uobičajeni su toponimi i na mnogim drugim mjestima-

U Prijekom se Brdu kao i u ostalim susjednim selima sve negdje do tridesetih godina ovoga stoljeća oralo drvenim plugom na kojem je bilo jedno crtalo. Prvi plug obrtač u ovom selu počeo je upotrebljavati neko iz familije Jahića. I danas u doba savremene poljoprivredne mehanizacije, zbog teškog pristupa zemljišnim parcelama, ovdje se najčešće ore zapregama.

Groblja

Glavno, najveće i, svakako, najstarije groblje u Prijekom Brdu je Okičko groblje. Niko mu ne zna starost. Sljedeće po veličini je Džiničko groblje. Postoje još i manja mahalska groblja: Drndićko, Huskića, Straševačko i Ajkuničko. Ovo posljednje dobi ime po Ajkuni Jahić, koja je poklonila zemljište za to groblje.

Uzgoj voća

Na području Prijekog Brda najzastupljenije su šljive, zatim jabuke, kruške i orasi. U posljednje vrijeme mnogo je šljiva obojelo i uništeno. Ranije su se šljive uglavnom sušile, danas mahom "idu" u rakiju. I dana s dominira madžarica, ali ima i drugih vrsta tog voća.

Od jabuka, na ovom području susrećemo ove vrste: samoniklice, kanjiške, zelenike, šarenike kao i još

neke druge vrste. Najčešće sorte krušaka su: ječmenjače, kanjuške, batve, karamu, sarajke, okrugljače, mesnjače i glibnjače. Susrećemo i tradicionalne vrste trešanja: ašlame, karašlame, bjelice, hrušteve i mrkice.

Oraha nema mnogo jer su sasječeni kao kvalitetno drvo, a ne vrši se ni njihov rasad jer postoji vjerovanje da će svako ko rasadi orah umrijeti kad se njegovo stablo razvije za debljinu ljudskog vrata.

O narodnoj nošnji

Ranije su u ovom selu muškarci nosili čakšire ili šalvare koje su opasivali pojasom, a nosili su i gunjeve. Šalvare su pravljene od crnog glota i imale su spušten zadnji dio (tur). Nošeni su i jeleci, a ispod njih košulje od pamuka. Na glavama su nosili fesove omotane pamrama ili krmézovima. Na nogama su nosili opanke putrovice i debele vunene čarape.

Žene su nosile dimije od pamuka i košulje koji su bili ukrašeni vezanim uzvodima. Na glavama su nosile šamije ili feredže sa zavicima kojima su skrivale lice. Po košuljcima su se zavisno do godišnjeg doba, nosili jeleci ili pamuklije, a na nogama cipele ili opanci. Samo ponbeki stariji čovjek ili žena mogu se vidjeti ovaku obučeni, ali sve rjeđe i rjeđe, pa se može reći da je ovakav način odijevanja potpuno izobičajan.

Vodenice

Prema kazivanju Omera Jahića, sina Nurije, Prijeko Brdo je u prošlosti imalo dvije vodenice koje su se nalazile na Četoviljskoj rijeci. Mještani su ih zvali "Gornja" i "Donja". "Gornja" je bila na lokaciji Palučak, vlasništvo Mustafe Taletovića, a "Donja" nizvodno prema Trnovcima na zemljištu Rame Jukića. Obje su bile poredovničke.

Gornja vodenica više ne postoji, dok je Donja akcijom mještana obnovljena 1992. godine, opet kao poredovnička. Mještani su za mlinara u toj vodenici postavili Kasima Drndića, koji se o njoj brine i za to dobija naknadu u vidu ujma.